

עם הסתלקותו

מחר. שנים רבות, וגם לאחר שהכרתי בשהייתו הראשונה בארץ-ישראל, וגם אחרי "ארצנו" — לא תפס מקום בלבי. אמנם אחרי התודעויות ואילו פגישות אז — הש"תי שאין זה סופר טפוסי של סביבתו. לא ביהסו אל קדשי-האומה, לארץ-ישראל והקשור עמה, לא בנימוסיו, לא בנועם דיבורו ולא ביחסו לבני-אדם — לא נדמה להם. אף נים של צניעות, של זלזול, של ביטול, ובכל זאת! המחיצה הופלה, ואך לא קרבה עוד נפש אל נפש.

הופעת ה-"ינוקא" היתה בשבילי מאורע. אלא שעזיבתו את הספרות העברית וגם השם "אנכי", שהיה כל כך זר למהותי הליטאית, המתנגדית, — הרהיקו. הימים — ימי ההלדה בעד גורל שפתנו וספרותנו העברית. בעד הציונות, בעד ארץ ישראל, ושנות בגידות והתעללויות טכפנים — הייפלא הדבר, כי בשבילי היתה קשה ההתקרבות לאיש שלא היה משלנו במו"ב. ניאני הייתכן כי איש ה-"ינוקא" נגד אחרי פרץ ותלמידיו והלך מאחזו, מן העברים?

והנה בא הפלא. כמה שנים עברו מומן שהתקרבנו, מומן שנפגשנו תכופות, — אינני זוכר; בכל אופן, אחרי השתקפו בארץ. פגישותינו באו כמעט תמיד באקראי, ברהובות, בסימטאות, באיזו מסיבה, בטמחות-משפחה שלו ושל זכאי גיסו, של ידידים ומכרים משותפים. לא ביקורים ולא שיחות ארוכות, לא בדירתו ולא בהדרי-הכל במקרה. ישבתי, למשל, בגן-מאיר על ספסל הוא עובר נחפו. רץ כמעט אחרי עבודתו ומתנפל עיף על הספסל. פגישות ברהוב ביאליק בעיקר ובמקומות קרובים אחרים, התהלתי לאהבה. ושוב מזור: אף פעם לא יכולתי להגיד באיזו לשון דיבר עמי. ביחס אליו זה לא היה חשוב. ה-"מה" — עניין וה-"איך", הצריח, האנחה, הרגזה וקורטוב-הנחת לפעמים. ובעיקר — האהבה לארץ, לישוב, לציונות. החוש הסוציאליסטי שלו היה בעיקר האהבה לאדם הקטן, לסבלו ולעמלו. לא מעמדות. הציוני שבו — מזיגה שלמה בין היהודי והאדם, בלי ניגודים ולבטים.

והגקיון הנפשי: העט הנקי, הפה הט"ה ור, — סגולה אחרונה זו מטש של לומר דים ורבני עיירות של מתנגדים. ופחאום הוא מדהימיני: במקרה של איזו בגידה, הצטרפות יהודים בודדים להוגי המופתי בימי מאורעות, בעיטה גסה בציונות של איזה איש מחוג ידוע, — ואנכי הפליט קללה. אנכי — הפה הט"ה למו"פת וקללה?! היו מקרים שלמען הר"גיעו לימדתי זכות, אני המקסרג ואיש-הריב. פגש ב, למשל, אחרי שדיברתי טורבות על מגנס לאחר הופעתו לפני ועדת ההקירה האמריקאית-בריטית. "איך זה?" — העמיר בי עיני תמיתה. הוא טרם קרא דברי, רק שמע עליהם. וכשבארתי לו בשקט את השקפתי, נחה דעתו. הוא היה מאושר בשלמדו זכות על יהודי.

פעם גם שאל מה ששאל אותי בימי מש"פט ידוע. היה מרוצה לשמוע ממני את האפשרות, כי יד ישראל בצדיה לא היתה בענין. היה מאושר לאפשרות, כי ירי יש"אל נקיות.

אהבת-ישראל חסידית למופת, ואהבת אדם. ועל הכל — אהבת החיים. אם הגיע אחרי ארבעים שנות מחלה לגיל השבעים, רק הודות לענותנותו, לוותרנותו, לשקט, לחוסר שנאה, קנאה ורדיפת-כבוד, בו. וחץ מזה — לאהבת החיים. לא לון של זמנו, של רדיפה אחרי עונג, נוחות ומותרות, כי אם לאהבת-החיים שלנו אז, לפני, אהבת החיים כשהם לעצמם.

והופתעתי למקום אחד בקובץ ספוריו: "בין שמים וארץ" (הוצ' "עם עובד"). ברא"שית הקטע: "החיים והמות": "אני אהב את החיים, את צבעי-צבעיהם וגווני-גוניהם, נפתליהם וזוועוניהם, החמים, השוקקים, היוצרים, המתפרצים. אני נאהב בחיים ואך גם ירא אותם, מפהר להרהר בהם. ובכל אהבי אותם יתקפני מורא לבקש חשבונם. ואת המות אשנא. את קרירותו, קפאונו והחלטו האילם. אויב אני למות, וברצון אשוב עליו. מחזי ולבי נמשכים אליו, מדי שבוחי תחבקנה אותו בבטחה. בכל שנאי את המות — תמיד-תמיד אני מהרהר בו. ושניהם: החיים כמות — פרשה סתומת הם בפני; לא אבין להם".

מזורים הדברים, מפתיעים. או האם ההת-יחדות בנפש עם רעיון המות הכרחיותו — מסוגלת להאריך ימי אדם שעמד שנים על סף המות? חידה. כי למרות ההצטצעות בדיבורים, למרות החזרות, ההתפנקות בבירטוי — הרי האמת שבדברים בוקעת וער-לה מכל מלה. מרעידה, מתרידה; משונה!

ומלים אהדות תוך קריאה. אני הוור על ה-"ינוקא", לא קראתי מימי הופעתו ב-"השלח", רק פעם אחת מאז. אולי איזו מקומות פעמיים-שלוש. וכתיבתו גם ב-"ינוקא" וגם ב-"בשתי-תכונות", שקראתי עתה ראשונה. — הרי כה קרובה היא לכתיבתנו, כתיבת הליריקנים של אז. אלה שהלכו אחרי פרץ ופרישמון. הפיזיות חזו, טשטוש הריאליות. אהבת הקו הדק, הרומאנטי, הנפשי — כתיבה מחנוצצת. לא אפורה. לא דייקנית, לא מחטטת. זו ההתרפקות, ההת-פנקות, הילדוהיות כמעט; ואיך יכול הוא להתעלם שנים מראייתו?

עתה אני קורא אותו, ודומה שנעורי שבו אלי. הפוטייות היתירה שנשרה מעל כתי-בתי ושאו כל-כך אהבתיה ושאפתי אליה — כמה מחיף הוא לי אותה. וגם הרמז הש"קוף, הרישום העדין.

וטוב לקראו. גם את ר' אבא אקרא. והוא נסתלק ואינו. אחפשוהו ולא אמצא.

יעקב רבינוביץ